

Stanovisko

k efektívnemu zabezpečeniu očkovania obyvateľstva voči koronavírusu v situácii nepriaznivého vývoja pandémie ochorenia Covid-19 v Slovenskej republike

Etická komisia Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „komisia“, „ministerstvo“ a „SR“) sa na svojich riadnych aj mimoriadnych zasadnutiach opakovane zaoberala etickými otázkami súčasnej kritickej situácie, ktorú spôsobuje nepriaznivý vývoj pandémie ochorenia Covid-19 na území SR, nesúci črty mimoriadne závažnej a dlhotrvajúcej zdravotníckej katastrofy.

Komisia venovala osobitnú pozornosť aj etickým problémom efektívneho zabezpečenia očkovania obyvateľstva SR voči koronavírusu, vrátane etickej oprávnenosti nariadenia povinného očkovania, prinajmenšom osobám, ktoré by pochádzali z medicínsky a sociálne prioritizovaných skupín obyvateľstva.

Komisia, v súlade so svojím štatútom, ako aj s nezastupiteľnými úlohami a zodpovednosťou, ktoré jej vyplývajú zo zvereného spoločenského mandátu, sa rozhodla k uvedeným etickým problémom prijať toto stanovisko:

1. Komisia zo závažných, vedecky podložených medicínskych a z etických dôvodov vyjadruje jednoznačnú **podporu úsiliu o zaočkovanie čo najväčšieho podielu obyvateľstva SR** dostupnými, riadne schválenými vakcínami proti koronavírusu. Naliehavo žiada všetkých obyvateľov našej vlasti, aby podporili, predovšetkým svojou osobnou účasťou, toto zásadne dôležité úsilie.

Komisia zároveň upozorňuje, že vzhľadom na odborne dostatočne dokladovaný priaznivý pomer medzi individuálnym zdravotným prospechom a rizikom očkovania voči koronavírusu vníma v súčasnej situácii pandémie Covid-19 účasť na tomto očkovaní – z dôvodu ochrany vlastného života a zdravia, ako aj života a zdravia tých, ktorí sa očkovania zúčastniť nemôžu – ako **morálnu povinnosť** všetkých obyvateľov SR, ktorým sa očkovanie z odborných dôvodov odporúča. Navyše, táto morálna povinnosť vzniká v demokratickej spoločnosti jej členom aj z dôvodu ich zdôvodniteľne očakávanej účasti na spoluvytváraní a ochrane spoločného dobra, ktorým je v aktuálnom kontexte príspevok každého k efektívnemu zvládaniu pandémie Covid-19.

2. Komisia z rovnakých dôvodov vyjadruje **podporu** aj prípadnému **zavedeniu povinného očkovania** voči koronavírusu na území SR (so zohľadnením príslušných medicínskych kontraindikácií), a to prinajmenšom povinného očkovania osôb pochádzajúcich z medicínsky a sociálne zdôvodniteľne **prioritizovaných skupín obyvateľstva**. [1]

3. Komisia, hoci vo všeobecnosti uprednostňuje **dobrovoľnosť očkovania**, konštatuje, že vzhľadom na nepriaznivý vývoj pandémie a iné závažné okolnosti je aj **povinné očkovanie** voči koronavírusu z **etického hľadiska prípustné**.

Komisia zároveň zdôrazňuje, že **nariadenie povinného očkovania** predstavuje **závažný zásah štátu** do ústavou garantovaných práv a slobôd jednotlivca, najmä do nedotknuteľnosti osoby. Takéto opatrenie je oprávnené len z primerane závažných dôvodov, definovaných platnými právnymi predpismi. Musí sa použiť primerane, len v nevyhnutnej miere a s presne stanoveným cieľom, pričom štátna moc musí na seba adekvátne prevziať súvisiacu právnu aj politickú zodpovednosť.

Z etického hľadiska medzi dôvody takéhoto zásahu patria najmä jednoznačné odborné zdôvodnenie odporúčaného opatrenia, s poukazaním na jeho naliehavosť, vydané oprávnenými štátnymi inštitúciami (napríklad Úrad verejného zdravotníctva SR, Ministerstvo zdravotníctva SR) a vyčerpanie alebo zjavná neúčinnosť iných vhodných opatrení a postupov. [2]

Nariadenie povinného očkovania musí presne definovať podmienky uloženej povinnosti, vrátane časového intervalu platnosti nariadenia, a musí sa tiež primerane vysporiadať s určením postupu v prípade zdôvodniteľných, napríklad zdravotných, výnimiek z nariadenia, ako aj postupu v prípade jeho nedodržania.

4. Komisia upozorňuje, že jedným z objektívnych dôvodov nariadenia povinného očkovania či iných nevyhnutných opatrení môže byť aj **dynamický vývoj pandémie**, ovplyvnený napríklad objavením sa nových variantov koronavírusu. Tieto sa môžu spájať s rýchlymi zmenami medicínskych a verejno-zdravotníckych charakteristík pandémie, vrátane zmien účinnosti dostupných vakcín, s potrebou opätovného preočkovania alebo použitia novo upravených vakcín. Na tieto rýchle zmeny je nutné reagovať odborne a koordinovane, vo svetle aktualizovaných, vedecky dokladovaných poznatkov o účinnosti a bezpečnosti samotných vakcín, ako aj iných preventívnych a liečebných možností, vrátane nových liekov určených na liečbu ochorenia Covid-19.
5. Komisia zároveň odporúča **zriadenie osobitného fondu** na odškodnenie prípadných poškodení zdravia, ktoré by boli v príčinnej súvislosti s očkovaním voči koronavírusu, hoci zastáva názor, že počet prípadov, v ktorých by po náležitom odbornom posúdení takéto odškodnenie prichádzalo do úvahy, bude pravdepodobne pomerne nízky.
6. Komisia zdôrazňuje, že otázka povinného očkovania voči koronavírusu ostáva legitímnym predmetom **odbornej diskusie** (medicínskej, etickej a právnej), ako aj oprávnenou témou primerane vedenej, odborne informovanej a transparentnej **verejnej diskusie** [3, 4]. Komisia sa obracia s naliehavou žiadosťou na vedenia a všetkých profesionálnych pracovníkov médií masovej komunikácie, osobitne verejnoprávnej televízie a rozhlasu, aby k takejto pozitívnej a veľmi potrebnej verejnej diskusii maximálne prispeli. V duchu princípov žurnalistického profesionalizmu a profesijnej etiky.

7. Komisia s ohľadom na aktuálnu nepriaznivú situáciu vývoja a úroveň zvládania pandémie Covid-19 v SR s poľutovaním konštatuje, že kriticky dôležitý, nanajvýš odborný **medicínsky a verejno-zdravotnícky problém** zabezpečenia účinnej a dostupnej ochrany života a zdravia obyvateľstva SR [5] sa stal **predmetom klamlivých** alebo zjavne **zavádzajúcich vyhlásení** osôb bez relevantnej odbornej kvalifikácie, vrátane verejne činných osôb, niektorých nezodpovedných zdravotníkov a politikov. Stal sa tiež objektom politikárčenia, v ktorom sa záujmy jednotlivcov alebo vplyvných skupín povyšujú nad záujem ochrany života a zdravia obyvateľstva SR.

Komisia zároveň upozorňuje, že vyššie uvedené konania, spolu s negatívnym pôsobením dezinformačných kampaní, nedostatočným fungovaním či zlyhaniami verejných inštitúcií, nezodpovedným pôsobením masmédií a inými faktormi, sa stali príčinou nízkej zaočkovanosti obyvateľstva. Spôsobili tiež **katastrofálny nárast nedôvery** k odborným autoritám a utiekanie sa obyvateľstva k zjavne neúčinným alebo škodlivým spôsobom domnejšej prevencie či liečby ochorenia Covid-19. Spolu s aktuálnou preťaženosťou, deficitmi a kritickými nedostatkami zdravotníckeho systému na území SR, sa stali príčinou tragických, do značnej miery preventabilných **strát na životoch a zdraví** obyvateľstva. Zároveň spôsobili vskutku obrovské **ekonomické, sociálne, kultúrne, edukačné a ďalšie škody**, z ktorých mnohé sú zo svojej podstaty už nenapraviteľné.

8. Komisia poukazuje aj na hlboké, až devastačné **morálne škody**, ktoré vyššie spomínané neetické konania alebo zanedbania zo strany zodpovedných činiteľov a inštitúcií prinášajú pre každodenný život a ďalší vývoj spoločnosti, oblasť medziľudských, osobitne rodinných aj medzigeneračných vzťahov a pre fungovanie demokratických inštitúcií a procesov v SR. Znamenajú tiež sťaženie alebo zmarenie naplnenia životných cieľov a túžob mnohých osôb. Ide často o nenapraviteľné krivdy, ktoré sa priamo alebo nepriamo dotýkajú každého človeka. Či už pochádza zo staršej – postupne odchádzajúcej, alebo z aktuálne produktívnej a najviac zaťažovanej, či z nádejne dorastajúcej, najmladšej generácie.
9. Komisia s poľutovaním vníma a **odsudzuje všetky prejavy netolerancie**, agresivity, znevažovania názorového oponenta, rozpútavania vášní a umelého vzbudzovania nenávisťi voči jednotlivcom alebo skupinám osôb (napríklad zaočkované verzus nezaočkované osoby), vrátane útokov na zdravotníckych pracovníkov, vedcov a odborníkov, ktorí sa angažujú v procesoch efektívneho zvládania pandémie Covid-19.
10. Komisia upozorňuje, že **stav zaočkovanosti** (alebo nezaočkovanosti) konkrétneho človeka – pacienta voči koronavírusu v žiadnom prípade **nesmie byť dôvodom diskriminácie** vo vzťahu k poskytnutiu alebo dostupnosti potrebnej zdravotnej starostlivosti. Komisia zároveň odmieta ako eticky neprijateľné požiadavky na zavedenie konkrétnych diskriminačných opatrení vo vzťahu k poskytovaniu alebo financovaniu potrebnej, najmä urgentnej a intenzívnej starostlivosti pre nezaočkované osoby.
11. Komisia chce tiež **vyjadriť svoju podporu, solidaritu, uznanie a vďačnosť zdravotníckym pracovníkom**, osobitne tým, ktorí priamo zabezpečujú starostlivosť o pacientov

s ochorením Covid-19. Komisia zvlášť oceňuje lekárov, sestry, zdravotníckych záchranárov, pomocné sily, pracovníkov psychologickú a duchovnú podporu „Covid-19-ových“ oddelení, pracovníkov zariadení sociálnych služieb a zariadení pre seniorov, ako aj všetkých aktívnych zdravotníkov, ktorí obetavo poskytujú zdravotnú starostlivosť. Konajú tak v mimoriadne ťažkých a nebezpečných pracovných podmienkach a napriek značnej personálnej poddimenzovanosti celého zdravotníckeho sektora. Komisia **oceňuje aj všetkých obyvateľov SR**, ktorí sa podľa svojich najlepších možností a schopností starajú a usilujú o to, aby sme ako spoločnosť túto bezprecedentnú pandémiu spoločnými silami čo najlepšie zvládli a prekonali. Títo všetci sú skutočnými hrdinami našich čias, a to aj napriek tomu, že sa im stále nedostáva patričného morálneho či iného ocenenia. **Komisia vyzýva zodpovedné štátne inštitúcie**, najmä vládu a parlament SR, **aby hľadali konkrétne možnosti morálneho aj finančného ohodnotenia týchto osôb.**

Prijaté hlasovaním *per rolam* dňa 23. decembra 2021.

Poznámky a odkazy

[1] Napríklad osoby so zvýšeným rizikom ťažkého priebehu ochorenia Covid-19, pracovníci zariadení tzv. kritickej infraštruktúry štátu, pracovníci zdravotníctva, sociálnych služieb, školstva, ako aj nevyhnutných služieb, akými sú doprava, produkcia, spracovanie, distribúcia, predaj potravín, liekov a iných nevyhnutných tovarov dennej potreby a podobne.

[2] Medzi inými sem patria odborne kvalifikované a efektívne implementované, široko dostupné informačné a edukačné aktivity poskytované všetkým obyvateľom SR. Tieto aktivity musia vo svojom obsahu, usporiadaní a spôsobe realizácie adekvátne zohľadniť príslušné charakteristiky a špecifické potreby jednotlivých cieľových skupín obyvateľstva, vrátane osôb pochádzajúcich zo znevýhodnených alebo marginalizovaných komunití.

[3] Guide to Public Debate on Human Rights and Biomedicine. Adopted by the Committee on Bioethics at its 16th meeting (19-21 November 2019). Council of Europe, December 2020.

(dostupné na: <https://rm.coe.int/prems-009521-ex-061320-gbr-2007-guide-on-public-debate-16x24-web/1680a12679>)

[4] Komisia v tejto súvislosti pripomína aj svoje stanovisko v prospech zachovania systému povinného očkovania v SR: Etická komisia MZ SR. UZNESENIE Č. 43/51, Etické aspekty povinného očkovania, prijaté 19.11.2013.

(dostupné na: <https://www.health.gov.sk/Clanok?eticke-aspekty-povinneho-ockovania-uznesenie-43-51-EK>)

[5] Takúto ochranu podľa overených vedeckých poznatkov predstavujú predovšetkým overené, riadne schválené vakcíny proti koronavírusu, spolu s racionálnymi protiepidemickými a medicínsko-zdravotníckymi opatreniami - napríklad zníženie fyzického kontaktu obyvateľstva (karanténa, tzv. lockdown), nosenie rúšok, respirátorov, podpora racionálnej životosprávy a výživy s dostatkom vitamínov a iných vedecky overených zložiek podporujúcich stav individuálneho a kolektívneho zdravia, včasné vyhľadávanie (testovanie) nositeľov vírusu, opatrenia umožňujúce včas začatie účinnej liečby, vývoj a použitie nových liekov a iné.